

manoeë" geschiedt, kon niet zonder protest gebeuren. Een levendige en interessante strijd heeft zich ontwikkeld over het bestaansrecht en, daarmee in verband, over de cultuurwaarde van dat „vie romancée". 't Ligt niet binnen het bestek van deze artikelen (die bedoelen de belangstellenden lezer eenigszins te oriënteren in de vormen en openbaringen van het nieuwe proza) nader daarbij stil te staan. Alleen zij vermeld dat ook ons land deel is van het internationale gevechtsterrein. Prof. Huizinga, Dr. Menno ter Braak, Mr. Roel Houwink, Cornelis Veth, Prof. D. Cohen e.a. hebben er in tijdschriften en essays over gediscussieerd.

Intusschen heeft deze oppositie van de zijde der historische wetenschap den smellen en grooten opgang van de geromanceerde biographie niet kunnen keeren. Integendeel, meer dan eenige andere vorm van literatuur is het „vie romancée" het populairste boek geworden. Niet slechts de — altijd toch nog ietwat anders gecomponeerde — boeken van Ludwig en Maurois werden in vele exemplaren verkocht (Ludwigs Bismarck en Napoleon haalden tientallen malen de duizend), maar ook die van Gide, Stefan Zweig, Feuchtwanger, Klabund e.d. werden internationale bekendheden¹⁾, vaak vertaald en veel gelezen.

Hebben we alzoo in het kort de ontwikkelingsgeschiedenis van het „vie romancée" nagegaan, dan moge het duidelijk zijn, dat ook deze bewijst, hoe deze biographie-in-romanvorm is een literaire verschijning, die in de vernieuwingsgedachte haar oorsprong vindt.

Want al is er dan een marquant verschil tusschen den historischen roman en het „vie romancée", een romanvorm is dit laatste ongetwijfeld, geheel literair werk en op literaire leest geschied, zooals ik boven schreef. Dat zulk een nieuwe zelfstandigheid naast den van ouds bekenden historischen roman kan bestaan, wezenlijk daarvan verschillend, hoezeer ook verwant van stof, dat is de invloed van de vernieuwingsgedachte, zooals ik die in het vorige artikel naar Van Wessum heb geciteerd. De „nieuwe ontdekking der werkelijkheid", de „verkenning" van die werkelijkheid „op de wijze van een filmcamera, rondom, langs, dwars doorheen het onderwerp...", dat is het, wat het „vie romancée" anders maakt. En dat is het óók, wat aan dit nieuwe genre van romankunst de populariteit verschafft, die het geniet.

Daarover nader in een volgend artikel.

C. T.

¹⁾ Ik herinner b.v. aan: „Si le grain ne meurt" van Gide; aan „Fouché" van Zweig; aan „Süss, der Jude", van Feuchtwanger; aan „Rasputin", van Klabund, e.d.

El en Kuiken.

Gispens eigenaardigen kijk op het kerkelijk conflict te Amsterdam in 1886 leeren we duidelijk kennen uit zijn Maandelijkse Kout in De Vrije Kerk, jaargang 12, blz. 90—94:

Terwijl de zaken op het Binnenhof, aan de zijde van de Tweede Kamer, vanwege het gewone Kerst-reces stilstaan, is op den Amsterdamschen Dam, in de hoofdkerk der gansche stad, ongewone bedrijvigheid en een gansch buitengewone toestand aanwezig. Op den vierden Januari van het pas begonnen jaar werden niet minder dan 80 leden van den Kerkeraad der Ned. Hervormde Gemeente, en daaronder 5 predikanten, door het Classicaal bestuur van Amsterdam, voorloopig in hunne bediening geschorst.

Zietnaar de gebeurtenis, die de belangstelling van het gansche land tot zich trekt, en de belangrijkste op kerkelijk gebied is na de afscheiding in 1834, dus een halve eeuw.

Volgens het Handelsblad, het Classicaal Bestuur van Amsterdam en Ds Hogerzeil is de revolutie in den Amsterdamschen Kerkeraad gereguleerd, de Commune in de Kerk aan 't huis houden!

Heel het land weet, wat er sinds geruimen tijd in de Hervormde gemeente te Amsterdam gaande was. Al scherper begon de irenische en de gereformeerde partij tegen elkander over te staan, iedere overwinning, die de gereformeerden behaalden, was een doorn in het oog der andere partij. Het ei, dat voor ruim een kwart eeuw in de Schotsche Zendingskerk gelegd werd, is in de consistorie op den Dam uitgebroed. Maar het kuiken had zulk een afstootende gedaante, dat de hennet haar eigen kind niet wilde erkennen en op middelen zon om het te dooden.

De mannen van den reveil te Amsterdam hebben zich, onder leiding van da Costa, de Clercq, van Loon, Teding van Berkhout en anderen, met volkomen bewustheid en voorbedachten rade tegen de Scheiding verklaard. Maar deze mannen waren geleerden, aanzienlijke kooplieden of bankiers, kleinkinderen en nanoven van machtige regenten en patriërs, uit de eerste stad des lands, het eens zoo machtige Amsterdam, dat het eerste en

laatste woord sprak in de Staten van Holland; terwijl die Staten hetzelfde deden in de Algemeene Staten, in de dagen der oude Republiek. In die reuelisten leefden de oude Hollandsche tradities voort, en mitsdien had de Ned. Herv. Kerk, de Kerk der Vaders, al de liefde van hun hart. Hun theologie was, in geest en hoofdzak, de leer der Hervormde Kerk, uitgedrukt in de belijdenisschriften, doch vermengd met methodistische en chiliaistische begrippen. Vóór de komst van Ds Hasebroek, nu een groote dertig jaar geleden, konden zij bijna niet de hun dierbare kerkgebouwen bezoeken; wijl daar allerlei in hun oog Godonteerende dwalingen verkondigd werden. Doch zij vonden eene wijkplaats, een spelonke Adullams, in de Vrije Schotsche Zendingskerk. De Vrije Kerk van Schotland had een Zending naar Amsterdam gezonden om onder de joden te arbeiden tot hunne bekeering. Die zending was de rijkbegaafde Schwartz, een voortreffelijk uitlegger der Heilige Schrift, een man van veel doorzicht en tact, die in de hoogere kringen zich bewoog, door zijn huwelijk aan de deffigste families van Amsterdam geparenteerd werd en alles in zijn voordeel had. In die dagen werd de Schotsche Kerk wel eens de miljoenen-Kerk genoemd, en hoorde men dikwijls de gedachte uitspreken, dat de volgelingen van Schwartz met het ene been in de Hervormde Kerk stonden en met het andere er buiten.

Maar tegenover deze mannen en hunne theologie stond het vrome volk van Kattenburg en den Jordaan met zijn theologie. Deze volkstheologie was die der oude schrijvers onveranderd en onvermengd, de „oude waarheid" zooals men zeide. Theodorus van der Groe, de schrijver van den „Toetssteen van ware en valsche genade" was de laatste profeet, dien God aan Nederland gezonden had. Al wat na dien tijd aan Nederland geprofeet werd, was het echte zuivere Godswoord niet meer. Deze lieden konden het noch in de Schotsche Kerk, noch bij de afgescheidenen, noch in de kruisgemeenten, noch ergens elders vinden. Zij liepen overal en vonden nergens voldoening. Het heugt mij, dat Ds Brummelkamp eens te Amsterdam had gepreekt, die preek ten huize mijner ouders beoordeeld werd en er een was die zeide: er ontbrak nog maar een Evangelische Gezangte aan! Velen kwamen dan ook nergens, lazen thuis een oude predikatie, of vereenigden zich in gezelschappen om elkander te stichten en over de breuke Zions te spreken.

Intusschen had Dr. Schwartz er de aandacht op gevestigd, dat er in de reglementen der Herv. Kerk een artikel voorkwam, hetwelk aan de leden het recht toekent om zelf de leeraren en opzieners te kiezen, maar dat, tot hiertoe, een doode letter was gebleven. Dit artikel werd nu met kracht aan de orde gesteld. De liberale begrippen hadden zich sterk verbreid in geheel het maatschappelijk leven. En toen nu dit artikel aan de orde kwam, zeiden de liberalen: wel zeker, het volk heeft recht om zijn eigen opzieners te kiezen in de kerk, evengoed als het zijn vertegenwoordigers kiest voor stad en land. De Synode nam echter het stelsel van getrapte verkiezing aan, en vroeg aan de gemeenten, of zij wilden blijven bij 't oude gebruik, hetwelk van de dagen der Reformatie af hier te lande bestaan had, dat n.l. de verkiezing alleen geschiedde door den kerkeraad; of dat zij een kiescollege begeerden.

Vele gemeenten, en daaronder ook die van Amsterdam, begeerden een kiescollege.

Dat was het ei in de Schotsche Kerk gelegd. Dit ei nu is in de consistorie van de Nieuwe Kerk op den Dam uitgebroed.

Met het kiescollege kwam de verkiezingsstrijd, de eigenlijke partijformatie, de partijdrift, en dat onedele dat aan verkiezingen verbonden is.

Spoedig wonnen het de orthodoxen op de modernen. De eene vacature na de andere werd door orthodoxe predikanten vervuld. Onderlingen begonnen openlijk nadat de zegen was uitgesproken, de gemeente te waarschuwen tegen de moderne predikanten, zoodat een dier predikanten, naar verhaald wordt, zinspelende op de ouderlingen Knap en Ruys, den wensch uitsprak, dat het hedenmiddag niet mocht knappen en ruischen in de Kerk!

Gaandeweg echter, vooral na de komst van Dr. Kuyper, werd het kiescollege zelf van ongereformeerde bestanddeelen gezuiverd, en daardoor ook de kerkeraad. De modernen hadden het intusschen reeds zoo bang gekregen, dat de élite van hen, onder leiding van Ds Hugenholtz, de Kerk verliet en eene vrije gemeente stichtte. De mannen, wier grondslag was in de Schotsche Kerk, werden, de een na den ander, uit den kerkeraad, de kerkelijke commissie over de goederen enz., en het bestuur der diaconiescholen verdreven en door mannen uit het „echte volk" vervangen. De Vrije Universiteit op gereformeerden grondslag werd opgericht, het plaatselijk reglement op de kerkelijke goederen zoo gewijzigd, dat de „krijgskas" in handen der gereformeerden kwam, en men bij mogelijk conflict met hoogere kerkbesturen gedekt was.

Zoo ontstond de verbittering op kerkelijk gebied (van het theologische spreek ik thans niet) tusschen die irenischen-orthodoxen en hen die gereformeerde genoemd worden.

Deze toestand is het kuiken, dat uit het ei, in de Schotsche Kerk gelegd, te voorschijn kwam.

Zulk een kuiken uit zulk een ei had men niet verwacht.

De verbittering nam toe van week tot week. Eindelijk meende men, dat het oogenblik gekomen was om het kuiken aan te grijpen en — te dooden. Zij, die het den hals omdraiden, waren op één na orthodoxe lieden. Onder hen bevond zich zelfs een ouderling, die vroeger tot de afgescheidenen behoorde.

En nu zit men met het geval. De z.g. gereformeerden kunnen, zoo ze hun karakter niet willen wegwerpen, niet meer terug. En de synodalen zijn in die mate verbitterd, dat zij de zaak tot het uiterste zullen doordrijven voor den burgerlijken rechter.

In het Jaarboekje gaf Gispens voorts deze beschrijving van het gebeurde:

Het jaar 1886 zal niet uit het geheugen gaan. Nauwelijks waren we vier dagen in dit jaar gevorderd, toen de mare zich verspreidde: er zijn tachtig kerkeraadsleden, en daaronder vijf predikanten, van de Hervormde gemeente te Amsterdam geschorst! Ieder, die het hoorde, klonken de beide ooren. Zoo iets was nog nooit geschied, zoo lang er eene Hervormde Kerk in Nederland bestaaf. Wel wist men, dat de toestand in die gemeente zeer gespannen was. Wel wist men, dat de gereformeerde partij een groote macht was geworden in die gemeente, en verwachtte men een botsing tusschen haar en de andere partijen. Zij was in de laatste jaren van overwinning tot overwinning gekomen. Zij had de overhand in den kerkeraad en in alle andere collegies, die macht hebben in alle zaken der gemeente. Zij wist het geheim en had het vermogen om gaandeweg den kerkeraad, de diaconie, het bestuur der diaconiescholen en de commissie voor de kerkelijke goederen en inkomsten der gemeente, te zuiveren van personen, die haar niet volgden, en te doen komen in de handen van zulke mannen, die haars geestes waren, en op wie zij in tijd van nood zou kunnen rekenen. Toen het zoover was, kwam de attestenkwestie aan de orde, en werd inmiddels het reglement op het beheer der kerkelijke goederen zoo gewijzigd, dat deze commissie gebonden werd om alleen dien kerkeraad te erkennen, die zich aan Gods Woord en de drie formulieren van eenigheid hield, ingeval de kerkeraad door de hoogere besturen bemoeilijkt werd in zijn streven.

En zie, op den vierden Januari wordt opeens in dien trommel een gat geslagen. Tachtig kerkeraadsleden geschorst, zoo ging het op dien Maandagavond van mond tot mond. Troepjes volk verzamelden zich voor de Nieuwe Kerk op Den Dam. Men zag politie-mannen in- en uitgaan, smeden en timmerlieden togen aan het werk om kamers en kasten tegen inbraak te beveiligen, en ieder vroeg zich angstig af: wat zullen we nu beleven? Men zegt, dat een voornaam man, zeer nauw in de zaak betrokken, met groote stappen en langen tred, de kamer op- en neer liep, niets anders roepende dan: een coup d'état! een coup d'état! Een staatsgreep, een staatsgreep!

Het classicaal bestuur van Amsterdam had, met één slag, het werk van jaren vernietigd en de modernen met de overige partijen waren nu weder meester van de kerkelijke goederen.

Twee dagen later, Woensdag 6 Januari, worden de gereformeerden weder meester van de Nieuwe Kerk. Zij weten de classicaal eruit te verdrijven, en door een contra-staatsgreep, archief en alle papieren van waarde weder te bemachtigen. De couranten geven dagelijks bulletins over „het kerkelijk oproer" te Amsterdam. Op het stadhuis is men eenigszins opgewonden. De politie is ontsticht en waakt nacht en dag met verdubbelde zorg. De Commissaris des Konings en de Regeering in Den Haag wordt op de hoogte gehouden van alles. De Directie van het Grootboek wordt gewaarschuwd, en het onmiddellijk gevolg is dat alle predikanten, kosters, voorlezers, godsdienstonderwijzers en alle kerkelijke beampten hun loon wel waardig blijven maar het niet ontvangen.

Zondag 10 Januari treden de geschorste predikanten en een Hoogleeraar der Vrije Universiteit in „localen" op. Ter plaatse waar de laatste tonen van de weelderigste muziek nauwelijks verstorven zijn, wordt nu gehoord: „Een geroep uit de diepte". Die lokalen kunnen de stroomende volks niet omvatten, die er zich heen begeven, terwijl de officiële kerken schier ledig blijven.

De Christelijke Gereformeerden, zoo vervolgt Gispens in De Vrije Kerk, blz. 209, staan in beginsel veel meer aan de zijde der geschorsten dan aan die der schorsers. Toch zullen zij weldoen met voorzichtig te zijn in hun oordeel en het zeggen: uwe zaak is precies als de onze. De twee nog levende Vaders der afscheiding mogen dien indruk hebben, wij, jongeren, denken er niet zoo over. Dit moge nu tegenover die Vaders aanmatigend klinken, wij meenen er nochtans onze goede reden voor te hebben.

RULLMANN.

OP

Het

Dit ra
aan de l
rapport
vragenbe
Gelijk
Generale
die een
van leer
zonden,
Deput

„Met

1932 as

proeve

Het

dijl.

Het

te kom

leverd,

Ken

datum,

door l

de ker

Zij b

ging a

Zoon

gekome

Na

meens

van oo

„Kuch

Voor

proeve

het de

slotte

bewoo

Ove

het al

aambe

daarir

1. „

alleen

deling

2. „

waara

leer

wijde

cheole

zendin

ten ve

te ve

3. „

von

Zij we

het ve

en at

trots

den, l

zame

4. „

aan v

king

deel

moet

rijm

zoude

len i

indie

werpe

5. „

grei

deput

uitwo

„Euc

Dej

dicht

te bi

te ge

bond

3 pla

Zij

te ho

op z

Vo

make

1.

word

volgt

gewe

W.

aan

het

een

2.

had

doet

weg

het

door

gewe

besj

Te

van

hoog

gebe

zijn

and

6.

and